

Livet i landsbyerne

Der var engang en lektor, som provokerede ved at foreslå, at vi lige så godt kan nedlægge landsbyerne. KTC Kreds Nordjylland inviterede lektoren, som hedder Jørgen Møller, til at uddybe sit synspunkt på et kredsmøde

Af | Irene Brandt

”Det er rigtigt, jeg har sagt, at vi lige så godt kan nedlægge landsbyerne - i hvert fald *nogle* landsbyer,” bekræftede lektor, arkitekt MAA Jørgen Møller, der til daglig er tilknyttet Institut for samfundsudvikling og planlægning ved Aalborg Universitet, da han på KTCs Kreds Nordjyllands kredsmøde i Mariagerfjord Kommune gav sit bud på fremtiden for landdistrikterne og de mindre bysamfund og landsbyer.

I sit arbejde med at dokumentere livet i landsbyerne og ikke mindst i indsatsen for

at bevare det bedste fra landsbymiljøerne tager Jørgen Møller afsæt i sin helt egen trosbekendelse:’

”Jeg tror, at planlægning er altafgørende, at vi skal tænke langsigtet, strategisk og i helheder. Jeg tror på en fordomsfri dialog i åbenhed, og at det vil vare mange år at genoprette landsbyernes fysiske tilstand,” sagde Jørgen Møller.

Han slog også fast, at hverken forskere eller kommuner kan gøre ret meget ved det strukturelle niveau, som bestemmes af

EU og staten; men til gengæld er kommunerne vigtige for landdistrikternes udvikling. Desværre er kommunerne dog ofte på kant med landdistrikterne - for eksempel når skoler bliver lukket i landsbyerne.

”Det er et dogme, at ildsjælene i landsbyerne tænker kortsigtet og at politikerne i kommunerne tænker langsigtet; men hvad nu, hvis det i virkeligheden forholder sig stik modsat?” spurgte Jørgen Møller, og han er nok ikke den eneste, der kan komme i tanke om et eksempel eller to, der kunne pege i denne retning.

Smuk natur i Mariagerfjord Kommune lokker beboerne til landsbyerne

Jørgen Møllers vision for det gode landsbyliv:

- smukke landsbyer
- moderne liv
- entreprenører
- fællesskab - tage godt imod tilflyttere
- god offentlig service
- landsbynetværk
- transparente udviklingsprocesser

Forfald er også bynært

Det er først og fremmest naturen, der tiltrækker og fastholder beboerne i landsbyerne; men i øjeblikket foregår der et udskilningsløb, hvor nogle landsbyer trodser konjunkturerne og vokser, mens andre forfalder.

"Måske er det et tegn på, at vi har for mange landsbyer i Danmark. Vi bliver nødt til at diskutere det og finde løsninger," sagde Jørgen Møller og fortsatte:

"Jeg vil gerne understrege, at de forfaldne og nedslidte landsbyer findes overalt. De er ikke et udkantsfænomen. Selv i landsbyer, der ligger tæt på større byer, er der nogle steder masser af faldefærdige huse."

Hæv overliggeren

Jørgen Møller benyttede lejligheden til at opfordre kommunerne til at tage hånd om problemerne:

"Der er noget galt med bygningsmassen i landsbyerne. Alt er ikke stokroser og bindingsværk; men ildsjælene i landsbyerne kan ikke selv løse dette problem. I må som myndighed hæve overliggeren, for der er alt for megen forfald, og der lugter fælt af gylle, grise og halmfyri i de danske landsbyer," sagde Jørgen Møller.

Alt efter, hvem man spørger, er livet på landet enten rodet, grimt og præget af stedet som de forspildte mulighedsens land eller smukt, stemningsfuldt, livgivende, inspirerende, rettidig omhu, mangfoldighed - for folk er heldigvis forskellige.

"Det hårde eller det herlige liv? Vi ved det ikke, for der findes meget lidt evidens i Danmark om livet i landsbyerne. Vores egen forskning på instituttet peger på, at der sandsynligvis findes ca. 5.616 landsbyer i Danmark. Heraf har mere end 4.500 landsbyer færre end 200 indbyggere," sagde Jørgen Møller.

For 140 år siden i andelsbevægelsens gry udsprang projekterne af fællesskabet i landsbyerne, som igen var tæt forbundet til landbruget. Siden har landbruget mistet enhver betydning for livet i landsbyerne og i 1980'erne var det idrætshalbyggerierne, der samlede befolkningen i landsbyerne og i det nuværende projektmagernes årti, udspringer fællesskabet af projekterne - fra forsamlingshusets renovering til fælles sankthansbål og byfesten.

Pendlersamfund

"I 1960'erne var hele landsbyen med til at fejre landmandens nye svinestald. I dag er

der ikke lykønskninger til landsmanden, der bygger nyt. I stedet er der naboklager og modstand, når de få tilbageværende landmænd i landsbyen ønsker at udvide bedriften," sagde Jørgen Møller og fortsatte:

"I dag er landsbyerne urbane landsbyer i landdistrikterne, og de engang så selv bærende landsbyer er reduceret til pendlersamfund. Det moderne liv på landet, hvor alle fordelene skal høstes, kræver først og fremmest mobilitet. Udviklingen har betydet, at vi ikke længere bor sammen i landsbyerne men ved siden af hinanden og begrebet 'lokalsamfund' giver mange steder ingen mening mere."

Ifølge Jørgen Møller er der tre grunde til at folk alligevel gider bo i landsbyerne: Kulturlandskabet, de mennesker, der bor der, og de billige kvadratmeterpriser.

"I den landsby, jeg selv bor i, er stort set alle de formelle mødesteder i landsbyen nedlagt: skolen, mejeriet, telefoncentralen, frysehuset, brugsforeningen, smedene, præstegården, ornecentralen, klostret og herregården. Der er dog stadig liv i forsamlingshuset, kirken, idrætsforeningen - og postkassen og busstoppestedet har vi da stadig," sagde Jørgen Møller.

Landadel og ildsjæle

Jørgen Møller skelner mellem tre typer af beboere i landsbyerne: landadelen, ildsjælene og alle de andre.

"Landadelen står for naturplejen, de driver landbrug som hobby med kødkvæg og heste på markerne. De betyder meget for landskabet og for landsbyen, for de bygger også dyrt - desværre lægger alt for mange fra landadelen også sortglaserede tagsten på taget!" sagde Jørgen Møller og fortsatte:

"Ildsjælene holder liv i landsbylivet, og de landsbyer, der har mange ildsjæle, klarer sig godt, for de er gode til at tiltrække de kommunale midler. Alle de andre er der, fordi de sætter pris på de gratis glæder, naturen kan tilbyde."

Forfalden, forarmet eller afrakket

Jørgen Møller benytter sig af tre analytiske begreber, når han skal beskrive den fysiske performance, som præger landsbyerne: forfald, forarmet og afrakket.

"Forfald kendetegnes ved bygninger, der står og falder sammen eller er mislig-

holdte. Forarmet kendetegnes ved silvianiseringen, som kommer til udtryk i tilbygninger og vedligeholdelsesarbejde, der strider mod bygningernes oprindelige arkitektur. Forarming kendetegnes også ved forhaver, der er blevet til holdepladser eller er fyldt med gammelt skrammel. De steder, hvor vejene er hullede og busstoppestederne er grimme, er det kommunen, der bidrager til det forarmede udtryk. Endelig er andre landsbyer præget af at være afraktede. De er magre og afpillede som gamle øg," sagde Jørgen Møller. Han fortsatte:

"Landsbyerne er i dag præget af uom sættelige huse med det resultat, at landsbyerne i dag står som monumenter over en svunden tid og gårdene som gravstene over et uddødt landbrug," sagde Jørgen Møller.

Hvis borgerne vil

På dette tidspunkt i foredraget kunne man godt blive grebet af trøstesløsheden og forstå provokationen: Luk landsbyerne; men selv provokationens ophavsmand, Jørgen Møller, har bevaret optimismen.

"Hvis beboerne i landsbyerne vil, og de kan blive enige, så kan det blive meget smukt i landsbyerne. Nogle steder skal der ikke mere til, end at man klipper alle hækene inden sankthans. Andre steder skal der mere til, og kommunernes udfordring er at støtte transformationen og bidrage til skabelsen af den bæredygtige landsby; men det forudsætter, at der er en god befolkningspyramide i landsbyerne, som igen kan skabes gennem et aktivt foreningsliv og en god offentlig service inden for en rimelig afstand og ikke mindst et kollektiv trafiktilbud. Man kan også forestille sig temalandsbyer, hvor folk med specifikke interesseområder flytter sammen, men det kræver vision i kommunerne og indarbejdelse i kommuneplanen," sagde Jørgen Møller. Han fortsatte:

"Det er også kommunerne, der skal påtage sig opgaven med at prioritere og gruppere landsbyerne med udgangspunkt i deres udviklingsmuligheder. Der, hvor der slet ikke er håb, skal landsbyerne efter dialog og planlægning nedlægges. Til gengæld vil der sandsynligvis i fremtiden blive mulighed for at udstykke de store landbrug, som lukker i takt med at landdistrikterne bliver grønnere og vådere, til mindre fritidslandbrug."